

Derfl, Antonín:

AZ ÁLLAMI TUDOMÁNYOS KÖNYVTÁRAK ÉS AZ IPAR EGYÜTTMŰKÖDÉSE

Az Oktatásügyi Minisztérium megbízásából a prágai Egyetemi Könyvtár, illetve a Műszaki Egyetem Könyvtárának tudományos-módszertani osztálya koordinációs értekezletre hívta össze az állami tudományos könyvtárak igazgatóit és az ipari vállalatok tanulmányi osztályainak vezető beosztású dolgozóit. Az értekezletet 1956. június 7-9. közt tartották Stáirinben, 50 kiküldött részvételével.

Az értekezletnek az volt a feladata, hogy előmozdítsa az állami tudományos könyvtárak és az iparági tanulmányi osztályok munkájának alaposabb kölcsönös megismerését, s egyúttal tisztázza a műszaki jellegű állami tudományos könyvtárak és az iparvállalatok, illetve kutatóintézetek közti együttműködés koordinálásának igen fontos kérdéseit a munka módszertanának és szervezésének területén, különös tekintettel a második ötéves terv feladataira.

Az értekezleten elsősorban azokkal az elvi kérdésekkel foglalkoztak, amelyek a szóbanforgó könyvtárak és a tanulmányi osztályok kölcsönös együttműködésére vonatkoznak. Megbeszélték a tudományos szaktájékoztatás területén kiépítendő központi szolgálat kérdését, a beérkező kiadványok maradéktalan feldolgozásának problémáját, valamint a Műszaki Egyetem Könyvtárának keretén belül működő központi dokumentációs szerv és a kutatóintézetekben, illetve a nagy nemzeti vállalatoknál szervezett szakdokumentációs részlegek közötti együttműködés kölcsönös koordinálását.

Olyan részletkérdéseket, mint például a katalogizálási szabályokban mutatkozó eltérések, a könyvállomány védelmével stb. összefüggő problémák, ezen az értekezleten nem tárgyaltak. E kérdések megvitatását egyelőre félretették, s úgy határoztak, hogy majd egy más tanácskozás feladatává teszik, hogy a szóbanforgó eltéréseket megtárgyalja és meghatározza a további egységes eljárást.

Az értekezlet első napját a Csehszlovákiában létesítendő átfogó tudományos szaktájékoztató szolgálat megszervezésével kapcsolatos kérdéseknek szentelték; ide tartozna a szabványokra, a szabadalmi leírásokra és az újító javaslatokra vonatkozó tájékoztatás is.

B. Pohnert bevezető referátuma azokkal a feladatokkal ismertette meg az értekezlet résztvevőit, amelyek a Csehszlovákia Kommunista Pártja X. Kongresszusán és a Szovjetunió Kommunista Pártja XX. Kongresszusán hozott határozatokból, valamint a második ötéves terv irányelveinek a különféle típusú könyvtárakra vonatkozó részéből folynak.

Az előadó főleg a tudományos szaktájékoztatás feladataival foglalkozott, leszögezve, hogy ez a szolgálat jó segítséget nyújt majd az új technikának az iparban történő meghonosításánál.

Pittermann elvtárs referátuma az állami tudományos könyvtárak és az egyes iparágakon kívül álló egyéb típusú könyvtárak feladatait és jelenlegi szervezeti felépítését ismertette, rámutatva ezeknek a könyvtáraknak profiljára és lehetőségeire.

A referátum ismertette az állami tudományos könyvtárak általános szervezetét és eddigi fejlődését.

V. Hnevkovsky mérnök a tudományos könyvtárak és az ipar általános szervezeti felépítéséről beszélt, s egyúttal alaposabban megvilágította a gépgyártó ipar vállalatainál meghonosított szervezeti mintaszabályzatot.

A központi műszaki bibliográfia gondozóinak képviselőjében H. Herz mérnök szólt fel, s az országos jellegű tudományos szaktájékoztatás szervezetről, ill. feladatairól beszélt, összehasonlítva azt a hasonló külföldi intézményekkel. Referátumában ismertette elképzelését egy központi műszaki bibliográfiai szerv létesítéséről, s egyúttal konkrét módokat javasolt az iparban működő szakkönyvtári intézményekkel való együttműködésre.

A további referátum alapján, melyet dr. J. Hrusa olvasott fel, megvitatták a tudományos szaktájékoztatás szervezésének és feladatainak kérdéseit iparági és vállalati szempontból. A hozzászólók kívánatosnak tartják, hogy kölcsönös kapcsolat és együttműködés legyen a központi szerv és az iparágak keretén belül működő szakosított intézmények közt.

Az országos viszonylatban kiépítendő tudományos szaktájékoztatás problematikájához szólt hozzá dr. Krélinek, a Szabványügyi Hivatal képviselője, Brinek, a Találmányi Hivatal képviselője és Roubiček mérnök, az UTEIN /Műszaki és Közgazdasági Tájékoztató Intézet/ kiküldötte is.

A szervezeti kérdésekről szóló vitában tisztázták a központi intézményre váró feladatokat, mely szerint a központi intézménynek az lesz az elsőrendű feladata, hogy mindenre kiterjedően figyelje az idővonalhoz köthető kiadványokat, mert csak így képes betölteni a tudományos szaktájékoztatás központi intézményének funkcióját s csak így tudja irányítani az iparágak keretében felállított szakosított intézményeket, amelyek mindenekelőtt saját szakmájuk szűkebb területét kísérik figyelemmel.

Valamennyi felszólaló és előadó egyetértett azzal, hogy a tudományos szaktájékoztatás jelentőségét még nem mindenütt ismerték fel, és nem fordítanak kellő figyelmet azoknak a központi intézményeknek a teljes kiépítésére, amelyek jelentősen hozzájárulhatnak az új technika bevezetéséhez.

A második napot a munka módszertani kérdéseinek szentelték. Az állami tudományos könyvtárak által készített bibliográfiák módszertanának kérdéséről dr. J. Bleha tartott előadást. Rámutattak arra, hogy

az állami tudományos könyvtárak által végzett bibliográfiai munka valamennyi ágának az a feladata, hogy a lakosság széles rétegeinek számára megkönnyítse a kiadványok nagy tömegében való eligazodást, segítséget nyújtson azoknak a könyveknek a kiválasztásába, amelyek az olvasáshoz, a tanuláshoz, illetve a szakmai és tudományos munkához szükségesek.

A bibliográfiai, illetve a bibliográfiához közelálló feladatok közül főleg a következőket sorolta fel:

- a/ szakbibliográfiák készítése,
- b/ ajánló bibliográfiák készítése,
- c/ a bibliográfiai tájékoztató szolgálat megszervezése,
- d/ az új beszerzések jegyzékeinek elkészítése,
- e/ a gyűjtemények retrospektív katalógusainak felfektetése.

Az ipari kutatásban és a termelésben folyó műszaki és közgazdasági vizsgálatok módszertanáról A. Merta elvtárs tartott referátumot. Előadásában megállapította, hogy az állami tudományos könyvtárak által készített bibliográfiák alapvető tájékoztató segédeszközt nyújtanak a műszaki és közgazdasági vizsgálatok további folytatásához. Az ipari kutatóintézetekben dinamikus munka folyik, s ezt még megsokszorozzák a kutató- és továbbfejlesztő tevékenységbe bevezetett kollektív munkamódszerek. A dinamikus munka egyre nagyobb és nagyobb igényeket támaszt a vizsgált problémákra vonatkozó idegen, főleg külföldi kutatási adatok felkutatása iránt. Ezért az iparban ma már mind gyakrabban kérnek szigorúan szűk, szakmai tájékoztatást, melynek gyakran csak az a célja, hogy a kutató vagy a műszaki dolgozó számára megvilágítsa a vizsgált probléma egyes nem eléggé jól kifejtett részeit, vagy közvetlen segítséget nyújtson valamely feladat megoldásához. A szóbanforgó vizsgálatok éppen szakosított jellegük és "személyhez szóló" formájuk által különböznek leginkább az állami tudományos könyvtárak által készített bibliográfiáktól. Ez utóbbiak jellege ugyanis szinte mindig meglehetősen általános, csak bizonyos esetekben vonatkoznak valamely szűken szakosított területre, de sohasem hatolnak olyan mélyre, mint az iparági tanulmányi részlegek által közreadott bibliográfiák.

Az előadó, referátumának záró részében ismertette az állami tudományos könyvtárakra és az iparágak keretében működő tanulmányi osztályokra háruló közös feladatokat. Hangsúlyozta, hogy bizonyára mindenki előtt teljesen világos, milyen fontos szerepet töltenek be a csehszlovák ipar szempontjából az iparági tanulmányi osztályok és a műszaki jellegű állami tudományos könyvtárak. Éppen ezért teljes erővel keresni kell a külesőnös együttműködés legjobb és leghatásosabb módját.

Az iparban folyó műszaki és közgazdasági vizsgálatok problematikáját boncolgatták korreferátumaikban Simandl, Cigánik, Hnevkovsky és dr. Bálek korreferensek is. Valamennyien foglalkoztak az iparban folyó munka módszereivel, és rávilágítottak azokra az eltérésekre, amelyek a kutatóknak, a műszaki dolgozóknak és az üzemi munkásoknak nyújtott szolgáltatások értelmezésében mutatkoznak.

A főreferátum és az egyes hozzászólások abból indultak ki, hogy a Műszaki Egyetem Könyvtárának Bibliográfiai Osztálya a műszaki és közgazdasági irodalom feldolgozásának fő bibliográfiai központja. Így

ezen intézmény munkaadményeinek átvétele az iparági tanulmányi részlegek sikeres tájékoztató tevékenységének alapvető előfeltétele. Már ma is észrevehető, hogy bizonyos esetekben szoros együttműködés van a kutatóintézetek és a Műszaki Egyetem Könyvtárának Bibliográfiai Osztálya közt. Az általános fejlődést azonban még jobban előmozdítandó a kiadványok szorosabb kölcsönös cseréje és a szakbibliográfiai alapadatok másolatainak központi helyen való elhelyezése. Ezáltal mind minőségileg, mind mennyiségileg erősíteni lehetne a központi intézmény tájékoztató bázisát, s segítséget lehetne nyújtani az elérhető anyag jobb felhasználásához.

A vita során felmerült a szaktájékoztatási feladatok eredményes ellátására kiszemelt dolgozók képesítésének kérdése. Beszéltek a terminológiáról is, mely nem egyszer annyira zavaros és eltérő, hogy különféle félreértésekre ad alkalmat. A Központi Könyvtárügyi Tanács illetékes terminológiai szakbizottságának is fokozott figyelmet kellene fordítania ezekre a kérdésekre és az együttműködésbe be kellene vonnia a tanulmányi osztályok képviselőit. A megbeszélés során kitértek továbbá a műszaki és közgazdasági bibliográfiák készítésének formájára és módjára is, s rámutattak azokra a modern sokszorosítási eszközökre és egyéb mechanikus eljárásokra, amelyek külföldön igen megkönnyítik ezt a munkát.

A harmadik nap megbeszélőseit az olvasóval való foglalkozás kérdéseinek szentelték. Az idovágó általános kérdésekről dr. Hykeš tartott referátumot. A hozzászólók arról beszéltek, hogy milyen formákat és módokat alkalmaznak az iparban az olvasóval való foglalkozás gyakorlatában. Ezzel kapcsolatban beszélt egyrészt a kutatóintézeteket látogató olvasókkal való foglalkozásról, amikor is főleg olyan szakképzett emberekkel van dolga a könyvtárosnak, akik kellőképpen tájékozottak saját szakmájukban, s csak arra van szükségük, hogy tanácsot kérjenek és megismerkedjenek a saját, szűkebb kutatási területükhöz tartozó újabb adatokkal és ismeretekkel. Ezek a kutatók leginkább konkrét kérésekkel jönnek és ezért sokkal konkrétebb választ is várnak a könyvtártól. A válaszokat tehát gyorsan, a legújabb anyag felhasználásával kell megadni. Az olvasóval való foglalkozás második része a tömegpropaganda és az egyéni foglalkozás, amelyre közvetlenül a műhelyekben, az egyes gyár részlegekben, stb. kerül sor.

Foglalkoztak továbbá az állami tudományos könyvtárak és az egyes iparági könyvtárak közti együttműködés kérdésével. Beszéltek a könyvtárközi kölcsönzőszolgálatról, a közvetlen kölcsönzési kapcsolatáról és az egyes állami tudományos könyvtárak által nyújtott konzultációkról. Egyes hozzászólók annak a nézetnek adtak kifejezést, hogy bizonyos állami tudományos könyvtárakban gyorsabbá kell tenni a kiszolgáltatást, nagyobb figyelmet kell fordítani a beadott kérések teljesítésére, a idejében tájékoztatni kell az olvasót arról, ha kérelme esetleg nem teljesíthető, hogy az illető kutató más helyre fordulhasson. Az egyes referátumok és a hozzászólások alaposabban megismertették az állami tudományos könyvtárak képviselőit azokkal az aktuális problémákkal, amelyek ma az iparban éppen megvitatás alatt állnak. Megállapítható tehát, hogy ez az értekezlet jelentősen hozzájárult az iparágak tanulmányi részlegeiben folyó munka alaposabb megértéséhez. Ugyan-

tanulmányi részlegeiben folyó munka alaposabb megértéséhez. Ugyanakkor azonban megvilágította a szóbanforgó részlegek dolgozói előtt azokat a fontos problémákat is, amelyeknek a megoldása érdekében az állami tudományos könyvtárak az adott lehetőségek közt, az általános fejlesztés keretében, mindent megtesznek.

Magától értetődik, hogy a szóbanforgó munkaértekezlet nem tudta megoldani - és nem is tűzte ki feladatul, hogy megoldja - mindazokat a feladatokat, amelyek az állami tudományos könyvtárak és az iparági tanulmányi részlegek együttműködésével kapcsolatosak. Nem lehetett véglegesen és pontosan elhatárolni az egyes munkaterületeket sem. Éppen ezért ügyelni kell arra, hogy ez az értekezlet ne legyen egyuttal az utolsó is. Az állami tudományos könyvtárak módszertani osztályai bizonyára módot találnak arra, hogy az egyes problémákat az ipar képviselőinek bevonásával sikeresen megoldják.

= Knihovnik, 1956. 9.sz. 269-270.lap.

JELZETIRÁS ELEKTROMOS CERUZÁVAL

Több ország könyvtárában a raktári jelzetnek a könyvre való ragasztása helyett a számokat elektromos ceruzával írják a könyvek hátára. Miből áll az elektromos ceruza? Dróttekeressel ellátott fémrudból, néhány, a fémrudra erősíthető különböző vastagságú hegyből, vezetékkel ellátott fogantyúból és egy kapcsolóból, amellyel a ceruza a városi áramhálózatba kapcsolható. A jelzetírás segédanyagaként vékony, hosszú színes szalag szolgál; ez a szalag vékony rétegben, fehér színű különleges festékanyaggal van bevonva.

Ha egy könyvre jelzetet akarunk rávezetni, megfelelő vastagságú hegyet erősítünk a ceruzára, bekapcsoljuk az áramot, s addig várunk, amíg a ceruza hegye átmelegszik. Ekkor egy szalagdarabot a könyvgerinc azon részére helyezünk, ahol a raktári jelzetnek lennie kell, hogy azt a ceruzával a szalagra írhasuk. A ceruza forró hegyének hatására a festékanyag a szalagról leoldódik s a kötésbe beivódik...

Azért van szükség különböző vastagságú ceruzahegyre, hogy a könyvek nagyságától függően más-más vastagságú irással vezethessük rá a jelzetet...

= Bibliotekar', 1956. 12.sz. 41-42.1.